

Şumnulu Şerif Halil Paşa Vakfiyesi

Osman KESKİOĞLU

Vakıflar Dergisinin VII., VIII. ve IX. sayılarında, Bulgaristan'daki vakıflar, vakıf eserleri hakkında üç yazım çıktı. Bu konuya devam etmek isterdim. Fakat (Bulgaristan'daki Türkler) adlı eserle meşgul olduğumdan, bu yazı serisine ara vermek zorunda kaldım. Bundan sonra bu kabil yazıları Vakıflar Dergisi'nde inşaallah bulacaksınız.

Bulgaristan teşekkül ettikten sonra akdolan Berlin Muahedesi'nin 5. maddesi ile din ve mezhep hürriyeti sağlanmış, orada kalan müslümanların hakları korunmuş, Anayasada bunlar teminat altına alınmıştır. Daha sonraları, Türk Devleti ile Bulgaristan arasında 1909 ve 1913'te yapılan İstanbul anlaşması ve bunlara ek protokollarla, oradaki müslümanların dini ve milli hakları, müesseseleri ayrıntılı şekilde bir takım esaslara bağlanmıştır. Başmüftü ve müftüler, dini işlere bakarken, diğer yandan vakıflara nezaret ile de mükelleftirler. Adı geçen anlaşmalara dayanarak hazırlanan ve 1919'da yürürlüğe giren: BULGARİSTAN MÜSLÜMANLARI MÜESSESATI DİNİYYE İDARE VE TEŞKİLATI nizamnamesi ile, ayrıca Başmüftülüğe bağlı bir MÜESSESATI DİNİYYE VE VAKFİYYE MÜDÜRLÜĞÜ kuruldu. Buna göre Vakıflar, Cemaatı İslâmiye Encümenleri eliyle idare olunur, bunlar Vakıflar Müdürlüğüne ve Başmüftülüğe bağlıdır. Oradaki vakıfları ve hayır müesseselerini, camileri korumada müftülerin, vakıf idarelerinin hizmeti vardır.

İmparatorluk çağında, Bulgaristan'daki yerlerde birçok vakıflar yapılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde Vâkıf isimlerine göre düzenlenmiş üç ciltlik fihristler tarandığında, bugün oralarda kalmış yerlerde vakıf yapmış bulunan 350 kadar vâkıf adına rastlıyoruz. Bunlar vakfiyyeleri tescil edilmiş olanlardır. Tescil edilmemiş vakfiyeler bulunduğundan, bu rakam daha da yüksektir. Cami, medrese, mektep gibi hayrat, vâkıf-

ların bıraktıkları gelirler sayesinde yaşayabilmıştır.

Ben, bu yazımda, Şumnu'daki Şerif Halil Paşa vakfiyyesini tanıtmak istiyorum.

Şerif Paşa, Şumnuludur; babası Ali Ağa, dedesi Şaban Beydir. İzzi tarihi 1745 olaylarını sıralarken, KETHUDAYI SADR-I ÂLİ (Dahiliye Nazırı) Şerif Halil Efendiye Karaman eyaleti inzimamıyla Vezirlik verildiğini yazdıktan sonra onun biyografisini yazar:

O, edip bir zattır, âlimdir, hattattır, akfî ve nakfî ilimleri bilir; 1711'de Defteri Hâkânî katibi olmuş, Damad İbrahim Paşa devrini yaşamış, onun arapça ve farsçadan terceme için kurduğu 30 kişilik heyete o da dahildir. 1737'de Kethudayı Sadr-ı Âli olmuş, devletin muhtelif kademelerinde hizmet yapmış, en son Bosna Valisi tayin edilmiş, oraya giderken yolda vefat etmiştir (1751).

Camii 1157 H./1744 M. yılında tamamlandı. Damad İbrahim Paşa'nın Nevşehir'de yaptırdığı camie pek benzer. Vakfiyesinin orijinal nüshası Şumnu Cemaatı İslâmiye kasasında mahfuzdur. Güzel bir yazıyla yazılmış olup, müzehheptir. Tescil edilmiş olup, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Harameyn: 4 (737) no.lu defterde sureti kayıtlıdır. Ekseriyetle hayrat önce, gelirler sonra yazıldığı halde, bunda önce gelirler, sonra hayrat yazılmıştır. Vakfiyenin özeti şöyledir:

Silistre sancağı, Varna Nahiyesinde Karagür mezraası,

İstanbul'da Cerrahpaşa'da Kürkçübaşı mahal-lesinde bütün müştemilâtı ile bir ev,

Varna kazasında Yeniköy'de bir çiftlik, Nakit olarak 10 bin kuruş.

Hayratı da şunlardır:

İstanbul'da Atmeydanı'nda çeşmeler,

İstanbul'da Defterhane-i Amire'de kaldırımlar, Şumnu'da dedesi Şabanbey Camii yerinde

yaptığı Cami, medrese, mektep, kütüphane, şadırvan,

Kütüphaneye koyduğu kitaplar,

Şumnu'ya yakın Madara köyünde babası Aliğa'nın mescidi yerine yaptığı cami ve mektep.

Sonradan Yenipazar'a bağlı Küleççe ve Nefşede iki değirmen de vakıf edilmiştir.

Vakfiyyenin sureti:

Her sühan-i sibir âferin ki neyyir-i ismi â'zam-ı Rabbil-âlemin ile münevver olmaya, revnak-ı itmam ile zîb ü fer bulmaz. Ve serlevha-i ferhundefer ki nakşu nigâr-ı hamd ü senâyı mu'ti celil ve şükr ü sipâs-ı mün'im-i cemil ile müanven kılınmıya, misâl-i vakfı bî-tescil mavkıfı kabul ve itibarda cilveger olmaz. Ve ruhsâre-i nev-arusi makal-i hattı hâl-i salat ü selâmı seyyidül-enâm ile ârâyış ve tezyin olunmıya, manassai kabulde cilvenumâ ve haclegâh-ı rağbette çehre-küşâ olmaz.

Pes hamdi nâma'dud ve şükri senâyı nâmahdud ol bâni-i mebânii mevcudât ve müşeyyidi maâlim-i kâinat, kâşifi rumüz-i (Er-Rahmanü allemel-Kur'an) vâkıfı küniiz-i (Halekal İnsane allemehül-beyân) mülhim-i vâridatı âlemül-gayb, nükteperdâz-ı hikmet-i lârayb, zib-bahşây-ı nevarus-ı kimâl, zinet-efzây-ı bikri-i fikri mekâl, alim ü hâbiri bî zevâl, semî u basîr-i bi misâl, cellet bedâiu na'maihi ve ammet sanaiu âlâihi, hazretlerinin dergâhı azametpenâh-ı akdes ve bârigâh-ı inâyet destigâh-ı mukaddesinde pişgâh-ı eyvân-ı kabul ve irtizâ savbine ithaf ve ihda olunur ki, gülşen-sarây-ı cihanda insanı râyiha-i reyahin-i saf ile büyâ ve andelib-i dil ü canı şükürü nimeti lâ-yuhasıyle nagmeserâ eyledi.

Ve ulûf-i nükud-i midhat ve senâyı amimü'l-vürud ve sunûfi ukudi cevâhir-i salât ü selâm-ı nâma'dud ol dürrü yektây-ı bahri cud, nergis-i bi-hemtây-ı bağ-ı şühud, fâtiha-i nüsha-i pür-nur-ı din, hâtime-i silsile-i mürselin, kutbı feleki risalet, merkez-i dâire-i asâlet, serdârı kâfile-i enbiyâ, sezâvâr-ı sübhanellezi esrâ, nâzır-ı gülzâr-ı mâzâgalbasar ü vema tagâ, tûtü dilkeş-nevây-ı vemâ yantıku anil hevâ, muciznümây-ı inhüve illâ vahyün yuhâ akreb-i mukarrebini ilâh, sultan-ı serir-i ifmaallâh, hazreti Muhammed Resulüllah, salevâtullahı aleyhi ve selamuhu-mâdâme şer'uhu şerif nizâm-el-âlemi vel-intizami cenâbının ruhu mukaddes ve münevver, ve ravzaî muattar ve muanber ve merkad-ı müzehher ve mutahherlerine îsâr ve nisâr olunur ki, vechi müniri, bâisi icad ü levhu kalem ve mucib-i tekvin-i sahâyif-i âlem olup tafsil-i sıfat-ı kemâlinin ikmâli muhâl, ve tavsıf-ı envâr-ı cemâlinin icmâlinde akl-ı kül lâl ve ehli kemâl bîmecâldir.

Ve gurer-i senâyı cevâhir misâl cümle âl ü evlâd ü ashab ve zümre-i ahbabı izzet iffet inti-

saplarına refolunur ki, herbiri tarik-i Hakk'a rehber, ve sibüli hidâyete sa'i-küster oldular, rıdvanul-lâhi taalâ aleyhim ecmain.

Felizalik erbabi, basâiri selime ve ashabi tabâii müstekimenin zamirlerinde zâhir ve ruşen ve pişgâhı hâtırı hatirlerinde müberhen ve mübeyyendir ki, ibdâi zevatı hakayıka sırrü hikmet ve ihtirâi tabâyı halâikte asıl maslahat, marifeti halikul-ibad ve tefekkürü tedebbürü mebde ü meâd olmağla, pes her âkılı hâzime lâzım ve her reşdi kâmile lüzumuna câzimidir ki, ahvali pür-ehvâli cihani ârif ve meâlî pür-melâli zehârfi tasârfi zemana vâkıf olup, intihâzi fursatı ganimet ve ruhsatı sıhhatı devlet bilip tahsili rizayi Rabbülizzete azimet ve hâli kudret ve kuvvetinde ibadeti bedeniye ve ihrâzı nisabı istitaat teysirinde taatı maliyye ikametine mübaderet edip ber fehvâyı (iza mate... ademoğlu ölünce bütün amelleri kesilir, ancak üçü müstesna: vakıf - sadakai cariyeye, faydalı ilim ve kendisine dua eden salih evlat bırakanların sevabı devam eder). Hadisi şerifi pür-takdisi nebevî muktezasınca safahâtı âlemde zuhur bulan âsârı hayrı halef mesabesinde fil etraf ve'l-aktâr sebebi zikri müstetâb ve bâisi-duai hayrı müstecâb olacak semte inâni azimeti masruf ve zimâmı himmeti matuf kılup sıfatı safiyyei kudsiye tahsiline sarfı kudret ve tertibi mabarrât ve tesbili hayrât ve hasenâta müsâreat eyleye.

Bu mukaddimâtı vâcibetül-kabulden mucibe-i külliye intâcına muvaffak ve ihtiyârı saâdeti uhrâ ile mâsadaki müddeâyı masebak olan halen Devleti Aliyyei ebediyyül-istimrarda Sadriâzam kethudalığı mansıbı şerifi ile müteşerrif olan serlevhâi dibacei nüshai devlet, satrı evveli mecmuai mekremet, matlai tavâli-i mekarim, menbai zülâli merahim ziveri kâmgâhı ikbal, zinet-efzâyı mesnedi iclâl refiul-kadr zül-hasep, kerimül-hulk, şerifün-neseb saâdetlü semâhatlu âtufetli Esseyyid Şerif Halil ağa ibnil-merhum Ali Ağâ hazretleri, sarâyı süreyyay-ı serpay-ı Sadri Azamide şerefbahşây-ı izz üs sükün oldukları odada makûd meclisi şer'i şerifi Ahmedi ve mahfeli dini münifi Muhammedide Evkâfi âtiyetül evsâfi teslim ve tesbil ve tesbili sıhhat ittisâfi lâzime lüzum ile tetmim ve tek-mile mütevellî nasb ve tayin buyurdıkları fahrül müderrisinil kiram Nimetullah Efendi ibni Abdurrahim Efendi mahzarında ikrarı sahihi şer'i huçeste nizam ve itirâfi sarihi mer'i ferhunde encâm buyurup:

Vilâyeti Rumelide Silistre sancağında Varna nahiyesinde vaki mezraai Karagöz ve tevabii mukataasının birbuçuk hissei muayyenesini bundan akdem bervechi mâlikane uhdemde olup bervechi âti muvaffak olduğum envai hayrât ve esnâfi meberrâtin cihâtı malume ve masarif

lâzimesiçün mukataai mezburenin mâli mirisinden kendü hissei mezkûrei muayyenem için tayin ve tahsis olunan senevi ellibin kırk bir akça malı mirisi beher sene vakfımız tarafından eda ve teslim olunmak üzere hissei merkumei muayyene tarafı miriden ifraz ve malikâne kaydı refi' ve terk olunup tevabi ve levahıkı ile bâhattı hümayüni şevketmakrun temliki sahihi ile temlik ve ihsan ve mahalli tevkii kalemiyle vakfı şerife tashih ve yedime mülknamei hümayun inayet ve ita olunmakla mücibince dahili silki emlakim olan hissei merkumei muayyene ile:

Mahmiyei İstanbulda Cerrahpaşa kurbünde Kürkcübaşı mahallesinde vâki bir taraftan Turnacıbaşı vereseşi ve bir taraftan Süleyman Çelebi ve bir taraftan Elhac Ahmed ağa mülkleri ve bir taraftan tariki âm ile mahdud dahiliyesinin tabakâi ulyasında bir cihannüma ve tabakâi vustasında üç bab oda ve bir sofa ve siflasında bir bab oda ve kiler ve matbah ve bi'ri ma' ve kenif ve mağsel ve su mahzeni ve iki sedli bahçe ve hariciyesinde fevkani bir bab oda ve tahtanı iki oda ve bir kenif ve ahır ve samanlane ve müştemilatı sairei malumeyi havi menzili,

Ve yine vilâyeti Rumelide Varna kazasında Karyei cedide sınırı dahilinde vâki ledel-ahali vel-cirân malumul hudud dahiliyesinde bir bab kargir kala ve fevkani üç bab oda ve bir hamam ve kiler ve tahtâni bir bab oda ve kebir iki ambar ve bir mikdar bahçe ve bi'ri mâ ve havlu ve hariciyesinde tahtâni bir bab oda ve ahır ve samanlane ve bir göz değirmen ve havlu ve müştemilatı saire ve edevatı malumeyi muhtevi çiftlik tabir olunur menzili,

Ve etyabi mal ve enfesi menalinden dahi onbin kuruş ifraz ve kemali imtiyaz ile mümtaz edüp emlaki mezkûre ile meblağı mezburu hasbaten lillâhil kerim ve tâliben limerdâti rabbihil alîm vakfı sahihi müebbed ve habsi sarih muhalled ile vakıf ve habis idüp şöyle şart eyledim ki:

Bâlâda mezkur hissei muayyeneden hâsıla rüsümât ve mahsulattan evvelâ tarafı miriye edası şart kılınan meblağı mezbür ellibin kırk bir akça beher sene yedi mütevellî ile cânibi miriye eda ve teslim olunduktan sonra fazla kalan mahsulat ve menzili mezkûr ile çiftlik mezburdan hasıla gallât ve icarattan müctemia mebleğ ile mârruz-zikir onbin kuruş ile dahi münasip mahallerden akâr iştira ve lazimei hâle göre gerek icarei vahide, gerek icareteyn ile icar olunup bilcümle hasil olan gallattan:

Mahmiyei İstanbulda Atmeydanı kurbunda Fazlıpaşa sarayı ittisalinde Defter Hanei Amire kalemine mahsus mahal ile harici bâbında fise-

bilillah Taâla müceddeden bina ve inşa eylediğim çeşmelere câri olan mâi lezizinin Kebirili vakfına verilecek beher şehir yüzüymibez akça mukataası eda ve teslim olunduktan sonra mai mezkûrün mecralarına hizmet ve devam üzere cereyanı hususunda sarfı kudret etmek için tayin olunan bir nefer suyolcuya yevmi üç akça, zikrolunan çeşmelere tayin olunan sebilciye dahi yevmi üç akça vazife verile.

Ve defterhanei mezkûrede mevzua bekciyâne beher gece ikad için şemi' beha yevmi üç akça verile ve defterhanei mezkûre haricinde müceddeden ihdas ve inşa eylediğim kaldırımların tamir ve termimiçün tayin olunan yevmiye dört akça yedi mütevellide hıfz olunup ledel-iktiza tamir ve termime sarf oluna ve zikrolunan çeşmelerin dahilinde olan muslukların devam üzere cereyan ve mezkur kaldırımın tamim ve termim emrine Defterhanei mezkûre kaleminde kisedâr olanlar hasbî nezaret edüp tamir ve termim iktiza ettikte mütevellîye il'âm ve tamir hususunda ihtimam edüp eğer mütevellî tehâvün ve tekâsül ederse nâzırı vakıf devletli Darüsseadetiş-şerife ağası hazretleri tarafına inha ve ifade ve icrası hususunda sarfı himmet eyleyeler.

Ve maskatı re's ve menşei vücudum olan ŞUMNU kasabasında vaki ceddım Şaban Bey merhum intima ile şehir, bu defa müceddeden ihya ve tamir eylediğim camii şerife hademei sabikasından maada vazeylediğim imamı saniye yevmî onbeş akça ve müezzini saniye yevmî on akça ve kayyimi saniye yevmî sekiz akça ve üç nefer devirhânların herbirine yevmî beşer akça ve munkidî kandile yevmi üç akça vazife verile.

Ve ulemâ ve sulehâdan bir kimesne vâizi cum'a olup camii mezkûrda bade edâyi salâtil cum'a hüzzârı meclise va'z ü nasihat edüp yevmî onbeş akça vazife verile ve zümrei ulemâ ve fırkai fuzalâdan bir kimse dersiam olup kasabai merkumede ihya eylediğim medresede haftada üç gün tullâbe tedris edüp yevmî yirmi akça vazife verile ve medresei mezkûrede vakı' on adet odanın her birine şemi' beha yevmi dörder akça verile. Zikrolunan odalarda tullab binnefs sâkin olup ahar mahallerde sâkin olanlara, tayin olunan şemi' beha verildiğinden maada odası talibi âhara verile.

Ve ilmi kıraatta mâhir bir kimesne Şeyhul-Kurrâ olup haftada iki gün camii mezkûrde tullâbe ta'limi Kur'an-ı azımüş-şan edüp yevmi on akça vazife verile. Ve fenni hatdâ mâhir bir kimesne haftada iki gün câmii mezkûr civarında ihya eylediğim kütüphanede tâlimi fenni hat edüp yevmî on akça vazife verile. Ve kütüphaneyi mezkûrede iki nefer kimesne hâfızı kütüp olup haftada

dört gün mines-subh ile l-mesa kütüphanesi mezkûreyi açıp vârid ve sâdir olan tullâbe hâheşger oldukları kütübü arz ve ihzar ve devlethânları üzere mütalââ ve istinsaha ruhsat ile kâmkâr edüp ber mucebi defter mevzua olan kütübü hıfz u hırsat ve taşra ihracına bir veçhile ruhsat vermeyüp zikrolunan iki nefer hafızı kütübün biri fenni rubu' ve usturlapta mütefennin olup hem hafızı kütübü evvel ve hem muvakkiti camii mezkûr ola, yevmî on akça vazife verile. Ve ikinci hafızı kütübe yevmî altı akça vazife verile.

Ve camii mezkurun çeşme ve musluklarına câri mâi lezzinin yollarının ledel iktiza tamir ve termim emrinde ihtimam etmek üzere bir nefer su yolcuya yevmî üç akça vazife verile. Ve üç nefer eczahân camii mezkürde bade edâ-i salatil-fecir birer cüzi şerif tilavet ve on günde bir hatmi şerif edüp sevabını evvelen vâkıfa ve saniyen usul ve furuu ervahına ihdâ edüp her biri yevmî beşer akça vazifeye mutasarrıf ola. Ve bir nefer cüzühân yine camii şerifte bade edayı salatil-zuhur bir cüzi şerif kıraet ve her otuz günde bir hatmi şerif edüp sevabını ebeveynim ruhlarına ihda eyleye, yevmi beş akça vazife verile. Ve bir nefer cüzühân dahi yine camii mezkürde bade edayı salatil-asr bir cüzi şerif tilavet edüp sevabını ceddîm merhum Şaban Bey ruhu ve usul ve furuu ervâhına ihdâ eyleyüp yevmî beş akça vazife verile. Ve camii mezkürün hatibi bâlâda mezkûr devirhânların eda ve hizmette müvazabet ve ihtimamlarına binnefs nezaret etmek üzere yevmî iki akça ve kadimi hitabet vazifesine zam olunan altı akça ki ceman yevmî sekiz akça vazife verile. Ve bir sâhibi nefes ve hoşelân kimesne camii mezkürde na'thân olup yevmi beş akça vazife verile. Ve camii mezkürün helâlarını tathir için tayin olunan ferraşa yevmî üç akça vazife verile. Ve camii mezkürün imamı atıkına yevmî altı akça verile. Ve iki nefer müezzini atıkın herbirine yevmî beş akça verile. Ve kayyimi atıkına yevmî üç akça vazife zam olunmakla ber minvali muharrer verile. Ve camii mezkürün mihrab tarafeyninde kadimden îkad olunan birer vukiyye şemi' asele dörder vukiyye şemi' asel dahi zam olunmakla mihrabı mezkürün herbir tarafında beşer vukiyye olmak üzere iki adet şemi' asel ikad oluna.

Ve Yenipazar kazasına tâbi Madara nam karvede vakı vâlidî mâcidîm Ali Ağa merhume müntemi olup müceddeden tevsi' ve bina ve cami heyetine ifrağ ile ihya olunan mescidi şerifin imamı atıkına yevmî altı akça vazife ve müezzini atıkına yevmî dört akça vazife ve muallimi sıbyanı atıkına yevmî iki akça vazife zam olunmakla vechi meşruh üzere verile. Ve bir kimesne camii mezkürde vâzı cuma olup yevmi

onbeş akça vazife verile.

Ve gallatı icârâtı cemî ve tahsil için hizmetinde mücid ve sâi bir kimesne câbi olup yevmî altı akça vazife verile. Ve irad masarifi vakfı ketbü tahrir için fenni kitabette mâhir bir kimesne kâtip olup yevmi onbeş akça vazife verile. Ve ben lâbisi libası hayat oldukça vakfı mezkûre kendim mütevellî olup badehu usul ve furuumun ekber ve aslahı batnen bade batnin ve karnen gibbe karnin mütevellî olalar. Ve benim usul ve furuumdan sonra zikri âti kaimmakam olan yegenimiz Çavuşzâde Es-seyyid Mehmed Ağa nam kimesnenin usul ve furuu şartı mezkûr üzere mütevellî olalar. Neuzubillah min kahrıl feyyaz usul ve furuu inkiraz târi olursa re'yi nâzır ile bir mutemed ve dindar ve müstakim, sadakatkâr kimesne mütevellî nasb oluna. Ve ciheti tevliyet yevmî yirmi akça ola. Ve mezbur Çavuşzâde esseyyid Mehmed Ağa zikrolunan Şumnu kasabasında Madara karyesinde olan umuru vakfı ru'yet kaimmakamı mütevellî olup iktiza eden umur ve hususu ve asil ve nasib haddimi. Asitanede olan asil mütevelliyi vakfa ilam ve inha, oldahi iktizasına göre mahalline arz ve inha edüp tenfiz ve temşiyeti emrinde ihtimamı tam ile kaza-i mezburda vâki irad ve masarifin beher sene defterde irsal ve asil mütevellî ile muhasebesini ruyet oldahi zabıtânı vakf ile nâzır hazretleri rey ve marifetiyle muhasebesin görüp yedine mümzat ve mahtüm muhasebe defteri ala. Ve mezbur Esseyyid Mehmed Ağadan sonra usul ve furuu bervechi muharrer kazai mezburda kaimmakamı mütevellî olalar. Ve mukabilinde onbeş akça vazifeye mutasarrıf olalar. Badel inkiraz kaimmakamı dahi re'yi nâzırı vakfa mufavaz ola. Vakfı mezburun küllisine Haremeyni muhteremeyn nâzırı Darüssaadetüş-şerife Ağaları nâzır olup ziri himayei kerimanelerinde mahmi ola. Ve tarafı bâhiruşşeriflerine yevmi on akça nezaret vazifesi irsal ve isal oluna.

Vakfı mezburun tebdil ve tagyir ve tahvili ve teksiri merreten bade uhra yedimde olup dileğim gibi zabt u tasarruf eyleyem ve benden sonra zevayidi vakıf usul ve furuumdan mevcut olup derecede müsavi olan zükur ve inas beyinlerinde lizzekeri misli hazzıl ünseyeyn tevzi ve taksim oluna badehu mezkûr Esseyyid Mehmed Ağanın usul ve furuu beyinlerinde bervechi muharrer tevzi ve taksim oluna. Eğer mürurı eyyam ve kürurı şühuru a'vâm ile şerait mezkûre müraat müteazzire olur ise mutlaka gallatı vakıf haremeyni şerifeyn fukarasına irsal ve isal oluna deyu tayini şüriatı mezkûre ve tebyin-i kuyudı muharrere edüp cümle akaratı mahdüde ve mecmuu kura ve mezarii ma'hude ve nükudı ma'düdeyi fâriğan anışşevagıl mütevellii mümaileyhe tarihi kitaptan mukaddem teslim edüp oldahi

sair mütevelliyani evkaf gibi zabt u tasarrufi tam ve riayeti merasim ve şurut ve kuyudda ihtimam eyledi, dediklerinde mütevellî mümaileyh dahi Vâkîfî müşarunileyh hazretlerini ikrarı mukarrer ve itirafı muharrerlerinde vicâhen tasdik ve şifâhen tahkik ettikte, vâkîfî müşarunileyh (lâzâlet a'maluhu mebrure ve duerül erdî biimarati hayrihi ve birrihi mamure) hazretleri dahi hiramgâhı çemenistanı vifaktan rügerdân ve vadîi şikaka şitâbân olup.

Mümehhidi kavâidi dini Muhammedi ve müşeyyidi deaimi şer'î Ahmedî İmamı â'zam ve akdem ve hümamı ekrem ve efhâm Ebu Hanîfetil Kufî (cüzîye bienvâl hayri ve kufî) hazretlerinin reyî şerîf ve mezhebi münifleri üzre eğerçi inşâî vakfı akar tarafı mecraı sîhhata câri ve lâkin devhai hüccet âsâr-ı evrâk lüzumdan âri ve derahim ve denanir ve nükudı serituttegayyür vakfı tebid için mesbük ve habs ve tahlîd için meskük olmamagla eimmei selasei nehâhîr (rahîmehumullahül melikül kadîr) hazeratı vakfiyyetinî ademi sîhhatında mesned-nişini erikei ittihad ve tesbîli gayrı muteber ve lâzım olduğuna hemzebanı ictihad oldular, rivayatı mezkûre bilcümle benim için rücu medar ve emlakî mezkûrenin vakfiyyetinden hurucuna delîli aşîkâr olduğundan mâada vâkîf küllen ve cüz'en, hibalei menfaatı vakfı evtâdî nefisine rabt etmek müstevcibi ademi sîhhat ve müstedi-i fesadı vakfiyyet olduğuna âlemi rabbani ve fazîlî samedani imamı Muhammed bini Hasanüş-Şeybani hazretlerinden mervî ve menkul ve residuei tahkîk ve kabul olmağın evkafı mezkûrdan bilküllîye rücu ve kema fil'evvel mil-kime istirdada şüru' eyledim, sîal olunup akaratı mahdüde ve nükudı ma'düdeyi red ve teslime mütevellî-i mümaileyhe kîbelî şeriden tenbih olunmak muradımdır dedikte, gibbassîal mütevellî-i mümaileyh dahi eşheb-sıvarı meydanı cevab ve inânkeşi kemiyetil ilzam ve hitab olup eğerçi, kazıyye ve hâl bahsedilen minval üzredir, lâkin imamı a'lam ve efdal hazreti Ebu Yüsufî ek-mel indinde vâkîf menafîi vakfı nefisine şart ve tansis ve gallât ve idratatını kendüye tâyin ve tahsis dahi ederse mücerred Vakaftü kavliyle vakfı müebbed ve habsî muhalled olup ve vakfiyyeti nükudun cevazı dahi hazreti imamı Züfer aleyhi rahmeti melikil ekberden imamı Muhammed bini Abdillâh Ensari hazretlerinin rivayeti üzre mimma lâ yüraddü ve lâ yünker kısmından olmakla şeraiti muharrerinin dahi sîhhati müteayyin ve alelîtlâk sîhhat lüzumdan müfârik olmadığına imameyni hümameyn bedreyni kameraynin ittî-fakları zâhir ve mübeyyendir, deyu takriri rivayeti sahiha ederek red ve teslimden imtina birle tenazu ve tehasuma ikdâm ve her biri misali meşruaları üzre faslu hasme ibram eylediklerinde sadrı kitabı

müstetab vîşahı kalemi hüccete rakam ile müveşşah ve zinet yâb olan hâkîmî fazilet-meab efendî hazretleri mesaili evkafta olan hilafîyyata vukufî tammı ve beynel-eimme vâkı olan ihtilafata şüurî malâkelamı olduğuna halde tarafeynin kelâmına nazar ve mübtîlî hayır olmaktan hazer edüp temhîdi kavâidi hayrî evlâ ve müşeyyidi mebanîi vakfı ahrâ görmekle akâratı mahdudei mezkûre ve nükudı ma'düdenin kavli müftabihi eimmei mezhebi muhtar üzre vakfiyyetlerine ve cümle şurutı mebsute ve kuyudı mazbutalarıyla lüzum ve sîhhatlarına hükmi sahihi şer'î ve kazai sarîhi mer'î edüp evkâfî mezkûre resmi mersum ve tarzı malûm üzre vakfı lazîm ve habsî mütehat-tim olmağın min badi nakız ve naksına mecal mühâl oldu... Femen beddele hu'âyeti yazılı.

21 / Rebiulevvel / 1157

Şuhudülhal

Vakfiyede şu ilâveler var: Camilerin minarelerinde kandiller yakmak, mihrabtaki beşer vukiye-lik mumlar azgeldiğinden 25 yapmak, Yenipazar'a tâbi Nefşe (Külefçe) karyesindeki Eğridere mevkiindeki ikigöz değirmen vakfa katılmış.

Kütüphaneye vakıf ettiği kitap defterinin başında şöyle demektedir:

Dinî, ilmî ve edebî bilgilerden istifade etmek isteyenlere vakf ettiğim ve Şumnu'da bina eylediğim kütüphaneye koyduğum kitapların defteridir.

Kitaplar şu bölümlere ayrılmış: Tefsirler, haşiyeler, Hadisler, fıkıhlar, usulî fıkıhlar, fetvalar, kıraat kitapları, nasihatlar, akaid, maâni, nahiv ve sarf, edebiyat, mantık, hikmet, heyet, hendese ve hesap, arapça lügatlar, kasideler, farsçalar, farsça lügatlar, tıp, coğrafya.

Kendisi de hattat olduğundan gayet güzel yazılmış, nefis bir surette ciltlenmiş bu eserler her konuyu kapsar. Dini eserler yanı sıra felsefe, astronomi, matematik, tıp ve coğrafya kitapları istifadeye konmuştur.

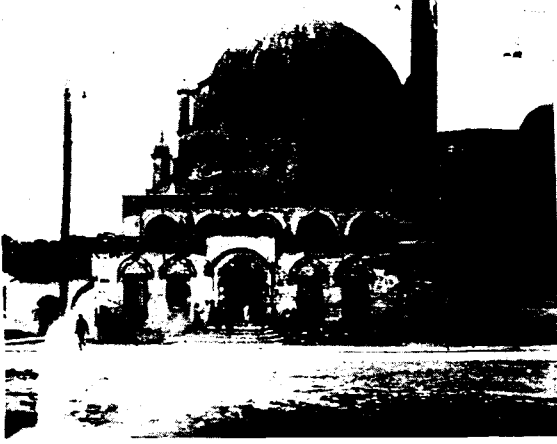
Meşhur İslâm coğrafyacısı Şerif İdrisi'nin, Sicilya kralı için yazdığı Nüzhetül-Müştâk fi İhtirakıl-Âfak adlı coğrafya bunlar arasındadır. 603 sayfa tutan ve 70 haritayı ihtiva eden bu eser, Mısırlı Ali Achuri kalemiyledir, 963/1556 M. tarihinde yazılmıştır. Paris, Oxford, İstanbul, Kahire, Leningrad kütüphanelerinde bulunduğunu kaydeden İslâm Ansiklopedisi, Şumnu nüshasından bahsetmez, halbuki bu nüsha iyi korunmuştur, haritaların bulunduğu sayfaların kenarına iplerle işaret edilmiştir.

Camiin kitâbesi

Kethudâ-yi Sadr-î âli, mülteca-yı hâs u âm

Ol semiyi bânii Beytül-harâm zât-ı şerif,
İki defa Kethudalık mesned-i vâlâsını
Eyledi ikbâl ü izzetle müşerref ol afif.
Ol mühimsâz-ı umur-ı dîn ü devlet kim odur
Mücri-i Sünnet, muin-i hâdimi şer'ı münif.
Menşe-i pâki vücudu olmağıyle ol kerim
Eyledi âsâr ile bu beldeyi pâk ü nazif.
Yaptı ezdimle bu ziba mâ'bed-i pürnuru kim

Tarhı hob ve resmi mahbubu binası hem rasif
Habbezâ manzume-i nev mâ'bedi dilkes bina
Kim sezâ Beytül Harâma olsa manendi redif.
Hak bu kim Hubbul-vatan misdakın icra eyledi,
Nail-i ecr-i cezil etsin Hudâvend-i latif.
Vasfına tarh etti Nimet dahi bir tarih-i hub
Hemçu nur ihya olundu Câmii pâk i Şerif.
Ketebehu İbrahim Nâmk Sene 1157

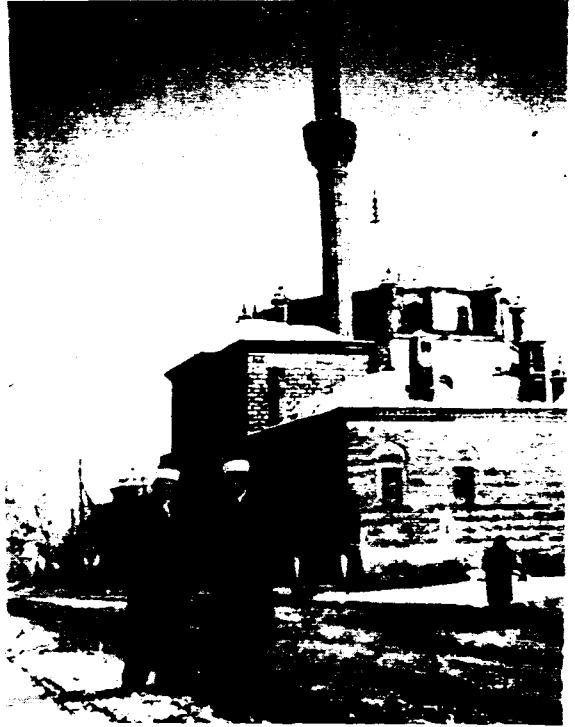

RESİM: 3

Şumnu Şerif Halil Paşa Kütüphanesi ve camii, (1937).

RESİM: 1

Şumnu Şerif Halil Paşa Camii

RESİM: 4

Camii'nin ve kütüphanenin 1937 yılındaki durumu

RESİM: 2

Camii'nin şadırvanı